

K. Eringio dokumentų fondas

Rasa Sperskienė

Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomas K. Eringio dokumentų fondas (F335). Jis buvo įsteigtas po to, kai 1993 metų pavasarį fondo sudarytojas padovanojo iš JAV parvežtą dalį savo dokumentinio paveldo. Vėliau, lankydamasis bibliotekoje, jis po truputį fondą pildė. Po K. Eringio mirties 2006 m. pradėtas jo rankraščių laikino sąrašo sudarymas. 2007–2008 m. K. Eringio žmona habil. dr. Elena Eringienė perdavė bibliotekai namuose likusius dokumentus. Per penkerius metus buvo surašyta 2280 l. s. vnt. įvairios apimties rankraštinių dokumentų. Tai tik pradinis K. Eringio fondo tvarkymo etapas. Ateityje laukia ilgas ir kruopštus visų dokumentų aprašymo, sisteminimo, katalogavimo darbas. Dar dvi dėžės korespondencijos fondo sudarytojo valia buvo atidarytos tik 2012 metais, t. y. praėjus 20 metų po jų parvežimo iš JAV. Šio dar nesutvarkyto fondo dokumentų išdavimas skaitytojams yra ribojamas.

K. Eringio fondo dokumentai atskleidžia visus svarbiausius jo gyvenimo etapus. Jis gimė 1921 m. balandžio 16 d. Švainikų kaime (Panevėžio rajone). Tėvai buvo ūkininkai, turėjo dar tris dukteris: Emiliją Adelę, Oną ir Jadvygą. 1927–1931 m. K. Eringis mokėsi Švainikų pradinėje mokykloje, o 1937–1939 m. – Joniškėlio žemesniojoje žemės ūkio mokykloje. Fonde yra K. Eringio tėvų, seserų, šeimos, mokymosi žemės ūkio mokykloje nuotraukos, mokslo baigimo dokumentai. 1939 m. Joniškėlio žemesniosios žemės ūkio mokyklos K. Eringiui išduotas sanitaro pažymėjimas vėliau išgelbėjo gyvybę. Turėdamas šį pažymėjimą, 1944 m. į sovietinę kariuomenę prievarta mobilizuotas, Kazys tapo sanitaru ir nebuvo pasiūstas į priešakines fronto linijas. Už sužeistųjų gelbėjimą iš mūšio lauko K. Eringis buvo apdovanotas medaliais „Už drąsą“ (*За храбрость*) ir „Už kovinius nuopelnus“ (*За боевые заслуги*). Šiuos apdovanojimus taip pat galima rasti fonde. K. Eringio atleidimo iš sovietinės kariuomenės dokumentai atskleidžia, kokius trofėjus jis gavo už pavyzdingą tarnybą. Fronto tema jam liko skaudi visą gyvenimą. Nepaisant to, sovietiniu laikotarpiu buvo svarbi jo nuotrauka su sovietiniais karo ir darbo apdovanojimais. Žmonos Elenos tvirtinimu, jos jis labiausiai nekentė, nusifotografavo tik valdžiai primygtinai paraginus.

Grįžęs iš fronto, K. Eringis apsigyveno Kaune. 1948 m. baigė Belvederio pieno pramonės technikumą, o 1953 m. – tuometinės Lietuvos žemės ūkio akademijos Agronomijos fakultetą. 1957 m. apgynė mokslų kandidato, o 1967 m. – daktaro disertacijas. 1953–1981 m. dirbo mokslo tiriamąjį darbą LMA Botanikos institute, nuo 1962 m. vadovavo kraštovaizdžio ekologinių tyrimų kryptim, o nuo 1974 m. – laboratorijai. Fonde saugomi K. Eringio (tuomet Eringio), studijų dokumentai: paskaitų, lauko praktikų konspektai, bendramokslų nuotraukos, kursiniai ir diplominiai darbai. Yra nemažai jo mokslinių daugiamečių pievų tyrinėjimų užrašų ir aspirantūros laikų Leningrade dokumentų bei nuotraukų. Beje, K. Eringio, kaip pievų specialisto, gyvenimo laikotarpis neužtruko. Nuo 1963 m., jau dirbdamas Botanikos institute, K. Eringis pasuko kraštovaizdžio ekologijos tyrinėjimų keliu. Jam rūpėjo viskas: reti augalai, Kuršių nerija, Nemuno delta, pelkės, ežerai, miškai, natūralios pievos, įvairūs gamtos draustiniai ir paminklai, unikalios vietovės, kolektyviniai sodai, net Vilniaus miesto žymiausių vietų želdiniai. K. Eringio fonde yra nuotraukų ciklai iš Kauno HES apylinkių, apie dirvožemio eroziją, įvairių žinybų piktnaudžiavimą statant poilsia vietas gražiausiose vietose prie ežerų, netvarką kolektyviniuose soduose, netinkamą herbicidų vartojimą. K. Eringis parašė nemažai raštų valdžios institucijoms dėl gamtos saugos pažeidimų. Jis buvo vienas tų mokslo žmonių, kurie kūrė Lietuvos gamtos saugos pagrindus, sudarė pirmuosius Lietuvos saugomų augalų sąrašus, dalyvavo kuriant Lietuvos draustinius, steigiant pirmąjį Lietuvos nacionalinį parką

(dab. Aukštaitijos nacionalinis parkas), atliko daug melioracijos projektų ekologinių ekspertizių.

Į vieną itin reikšmingą dokumentą, saugomą šiame fonde, atkreipė dėmesį istorikas Vytautas Tininis. Knygoje „Sovietinė Lietuva ir jos veikėjai“ jis pastebėjo, kad 1966 m. Lietuvos Komunistų partijos CK pirmajam sekretoriui Antanui Sniečkui buvo įteiktas žymiausių Lietuvos inteligentijos atstovų pasirašytas raštas, prieštaraujantis tam, kad prie Jurbarko, ant Nemuno kranto būtų pastatyta naftos perdirbimo gamykla. Fonde saugomas pirminis šio rašto variantas, parašytas K. Eringio. Jį šiek tiek redagavo žurnalo „Mūsų gamta“ redaktorius Rimantas Budrys. Raštas pasiekė tikslą. Gamykla buvo pastatyta Lietuvai ekologiniu požiūriu mažiau jautresnėje vietoje – Mažeikiuose. Panašus raštas yra adresuotas ir pirmajam partijos sekretoriui Petruui Griškevičiui dėl Vingio parko niokojimo, K. Eringio parašytas kartu su dr. Romu Pakalniu.

Šiuo metu ne tik Lietuvai, bet ir pasauliui vėl itin aktualios tapo branduolinės energetikos grėsmės problemos, todėl ypač įdomūs K. Eringio paveldo dokumentai šia tema. Tai 1973 m. raštas apie numatomą Lietuvos taršą iki 2000 metų ir straipsnis, atspausdintas išėivijoje, apie Ignalinos atominę elektrinę. Tai dokumentai, atskleidžiantys didelį K. Eringio susirūpinimą krašto ekologija ateityje, jo raštuose daug kas skamba pranašiskai. Nemažai K. Eringis išėivijoje rašė ir apie Černobylio katastrofą.

Čia, taip pat, dera paminėti lemtingą straipsnį žurnale „Mūsų gamta“, atspausdintą 1972 m. Jame K. Eringis su kolega Jonu Miliumi kritikavo sovietinės valdžios užmačias, pasitelkus melioraciją, didinti žemės ūkio naudmenų plotus iki sunkiai, šių mokslininkų manymu, suvokiamų 400 tūkst. hektarų. Šio straipsnio autoriai aiškiai konstatavo, kad tokių atliekamos žemės išteklių respublikoje nėra. Po to sekė funkcionierių nuosprendis: nespausdinti K. Eringio straipsnių periodinėje spaudoje. Draudimas truko iki pat mokslų daktaro pasitraukimo į vakarus 1981 m.

LMA Botanikos instituto mokslinė taryba 1978 m. K. Eringį išrinko profesoriumi, tačiau SSRS Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerijos Mokslinė aukščiausioji atestacijos komisija šio Tarybos sprendimo nepripažino. Lietuvos SSR nusipelnusio mokslo veikėjo vardas K. Eringiui buvo suteiktas 1981 m. žiemą, bet dėl specialiųjų tarnybų veiklos diplomas nebuvo įteiktas. K. Eringis, kritikavęs vyriausybės žemės ūkio politiką, kai ji kirsdavosi su gamtosauga, tapo nepageidaujamas partiniuose koridoriuose ir mokslinėse konferencijose. Vis dėlto, 1981 m. už jo vadovaujamos Kraštovaizdžio ekologijos laboratorijos mokslinius ir organizacinius nuopelnus K. Eringiui buvo leista išvykti šešioms mėnesiams SSSR moksliniu laivu „Akademik Vernadskij“ į ekspediciją po Indijos ir Ramųjų vandenynus, o vėliau dalyvauti XIII tarptautiniame botanikų kongrese Australijoje. 1981 m. liepos 23 d. Seišelių salų JAV ambasadoje K. Eringis pasiprašė politinio prieglobsčio, o rugsėjo 2 d. atvyko į JAV, kur jam buvo suteiktas toks prieglobstis. 1983 m. jis gavo nuolatinį leidimą gyventi JAV (žaliąją kortelę). Mokslininkas turėjo galimybę gauti ir JAV pilietybę, tačiau vylėsi sugrįžti į Nepriklausomą Lietuvą.

K. Eringis įsitraukė į JAV lietuvių išėivijos politinę ir visuomeninę veiklą, dalyvavo Amerikos lietuvių tarybos (ALT) veikloje, dirbo Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VILK) Sovietų Sąjungos padarytiems Lietuvai nuostoliams skaičiuoti ir Ryšių su Lietuva komisijose. Daugiau kaip dešimtmetį jis skaitė paskaitas lietuvių organizacijų renginiuose, vasaros stovyklose. 1981–1992 m. gyvendamas Čikagoje, dėstė Lietuvos istoriją ir fizinę geografiją Pedagoginiame lituanistikos institute bei Čikagos aukštesniojoje lituanistikos mokykloje. Per

„Laisvės“ ir „Amerikos balso“ radiją skaitydamas paskaitas, jis nuolat primindavo Amerikos visuomenei ir valdžiai bei pasauliui, kad Lietuvos nepriklausomybės problema dar neišpęsta. Jis privačiai atstovavo Lietuvai Valstybinės strategijos forume, Čikagos „Rotary“ klube ir jo padaliniuose, Čikagos prekybos rūmų renginiuose, dalyvavo derybose su Amerikos tradicijų, šeimos ir nuosavybės gynimo draugijos vadovybe. 1983–1992 m. buvo Išeivijos lietuvių krikščionių demokratų partijos ir vykdomojo komiteto nariu.

K. Eringio atvykimas į JAV, aktyvus įsitraukimas į politinę veiklą aprašomas jo dienoraštyje. Iš Fonde saugomų dokumentų matyti K. Eringio Lietuvos laisvinimo, propagandinė ir kultūrinė veikla išeivijoje. Jis buvo daugelio memorandumų dėl SSRS vykdomos Lietuvos okupacinės politikos sumanytojas, laiškų tekstų SSRS KP Generaliniam sekretoriui Michailui Gorbačiovui, JAV Prezidentui Džordžui Bušui, Lietuvos atstovui Vašingtone Stasiui Lozoraičiui rengėjas. Aktyvią K. Eringio veiklą VLIK, Lietuvos laisvės lygos (LLL), ALT, kitose išeivijos organizacijose atskleidžia gausūs dokumentai ir nuotraukos.

Fondą papildė garsiausių išeivijos lietuvių Valdo Adamkaus, Bernardo Brazdžionio, kunigo Antano Saulaičio, Broniaus Kviklio ir daugelio kitų, su kuriais palaikė ryšius K. Eringis, autografa. Galbūt, mažiau žinomas būtų dr. Algirdo Statkevičiaus inicijuotas, K. Eringio suredaguotas ir išverstas į anglų kalbą raštas Amerikos tradicijų, šeimos ir nuosavybės gynimo draugijos (TFP) Čikagos biuro direktoriui P. A. Moranui po to, kai ši draugija Vakarų pasaulyje surinko apie 5 mln. 200 tūkst. parašų Lietuvos nepriklausomybei remti.

Grįžęs iš emigracijos, K. Eringis 1992–1994 m. dirbo Botanikos instituto vyriausioju moksliniu bendradarbiu, buvo Popiežiaus Leono XIII paramos fondo steigėjas ir valdybos pirmininkas. 1994 m. gruodį išėjęs į pensiją, dirbo Botanikos instituto moksliniu konsultantu. 2002 m. birželio 6 d. už nuopelnus Lietuvos valstybei ir pastangas garsinti Lietuvos vardą pasaulyje buvo apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi. Mirė K. Eringis 2006 m. lapkričio 21 d. Vilniuje.

K. Eringis paskelbė daugiau kaip 260 mokslinių publikacijų, penkias monografijas, pateikė daug praktinių rekomendacijų ganyklų ūkio, kraštovaizdžio formavimo, ekologinio bei estetinio vertinimo, ežerų vandens lygio reguliavimo klausimais.

Gausi rankraštinė į Lietuvą grįžusio K. Eringio medžiaga. Svarbūs jo veiklos Krikščionių demokratų partijoje dokumentai. Dauguma publicistinių profesoriaus tekstų dar nėra tyrinėti, o juo labiau, paskelbti. Jie originalūs savo problematika, paties K. Eringio sukurtais terminais. Jis rašė apie Tėvynę, tėvo vaidmenį šeimoje, jaunimo ugdymą, reklamos žalą ir kitomis įvairiausiomis temomis. Taip pat mėgo užrašyti įspūdžius apie aplankytus renginius, taiklūs jo pažįstamų ar atsitiktinai sutiktų žmonių apibūdinimai.